

Η "Τέχνη" των Ατάλαντων...

Του Θανάση Κ.

Ας ξεκινήσουμε με αυτά που όλοι συμφωνούμε: Η Τέχνη ΔΕΝ δέχεται λογοκρισία και ΔΕΝ ανέχεται βανδαλισμούς! Τελεία και παύλα.

* Με αυτή την παραδοχή δεν τελειώνουν τα προβλήματα, όμως. Μόλις αρχίζουν...

Για παράδειγμα, ενώ λέμε ότι η Τέχνη δεν μπορεί να λογοκρίνεται, οφείλουμε ταυτόχρονα να παραδεχθούμε ότι έχουμε ΗΔΗ αποδεχθεί "περιορισμούς" στην "καλλιτεχνική έκφραση":

Για παράδειγμα, δεν διανοείται κανείς - για την ακρίβεια δεν τολμάει - να προσβάλει τα θρησκευτικά σύμβολα του Ισλάμ, ακόμα και σε Χριστιανικές κοινωνίες. Η Μουσουλμανική θρησκεία αρνείται την "εικαστική απεικόνιση" του Προφήτη.

Είναι "ασυγχώρητη προσβολή" για τους Μουσουλμάνους να δημοσιεύονται σκίτσα του Μωάμεθ. Όχι σκίτσα "μειωτικά". Οποιαδήποτε σκίτσα.

Κι όταν πριν μερικά χρόνια Δανέζικη εφημερίδα και Γαλλικό περιοδικό δημοσίευσαν τέτοια σκίτσα, έγιναν αιματηρές ταραχές μέσα στην Ευρώπη και ξέσπασαν ακόμα πιο αιματηρές ταραχές σε μουσουλμανικές χώρες! Τόσο που τελικά ο Πρωθυπουργός της Δανίας να αναγκαστεί να ζητήσει συγγνώμη από τον μουσουλμανικό κόσμο. Και να επιβληθεί ατύπως ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ δημοσίευσης τέτοιων σκίτσων μέσα στην ίδια τη Δύση. Απαγόρευση που ουδείς τολμάει να παραβιάσει έκτοτε...

* Θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς και άλλα παραδείγματα: Όπως ότι είναι αδιανόητο να προβληθούν στις δυτικές κοινωνίες εικαστικά "δημιουργήματα" με ναζιστικά σύμβολα. Ή αν προβάλλουν "θετικά" τον Ναζισμό, τον Σταλινισμό, το Ολοκαύτωμα ή δυσώνυμα ιστορικά πρόσωπα όπως ο Χίτλερ, ο Στάλιν, ο Πόλ Πότ κλπ.

Η να προβάλλουμε δημιουργίες εμπνευσμένους από τους Σάτυρους που βίαζαν ανυποψίαστες κόρες, ή από τα κατορθώματα του Πρίαπου (Λατινικά, Mutinus), που επιχείρησε να βιάσει την Λωτίδα. Το θέμα ιδιαίτερα δημοφιλές στους Ρωμαϊκούς χρόνους, και με πολλές εικαστικές απεικονίσεις σε αγγεία και ψηφιδωτά, σήμερα θεωρείται "απεχθές". Και δικαίως...

Κι αν ακόμα τέτοιες δημιουργίες μπορούσαν να υπάρξουν σε ιδιωτικές συλλογές είναι αδιανόητο να τις δούμε σε δημόσιους χώρους ή σε κρατικά επιδοτούμενες εκθέσεις... Το να λέμε λοιπόν, ότι στην Τέχνη "επιτρέπονται τα πάντα", είναι ελαφρώς υποκρισία.

Στη Δημοκρατία επιτρέπονται τα πάντα - εκτός από εκείνα που ρητώς απαγορεύονται!

Ενώ στον Ολοκληρωτισμό, αντιθέτως, απαγορεύονται τα πάντα - εκτός από εκείνα που ρητώς επιτρέπονται...

Κι αυτό καθιστά την Δημοκρατία ανώτερη όλων των άλλων συστημάτων διακυβέρνησης. Αυξάνει τους βαθμούς ελευθερίας και των ατόμων και του συνόλου. Αλλά αυτό ΔΕΝ σημαίνει ότι

"επιτρέπει" τα πάντα. Σημαίνει πώς όταν ΔΕΝ επιτρέπει κάτι το αποφασίζουν οι πολλοί και το δικαιολογούν με αναφορά στο "δημόσιο καλό".

* Ο λόγος για τον οποίο δεν επιτρέπεται η "προσβολή θρησκευτικών συμβόλων" ή η προβολή ρητορικής μίσους είναι για να προστατευθεί η κοινωνία από πυροδότηση συγκρούσεων που οδηγούν στην βία.

Το ζήτημα είναι απλό: Να συμφωνήσουμε όλοι για το τι ΔΕΝ θα θίγουμε. Και ό,τι συμφωνήσουμε να ισχύει για ΟΛΟΥΣ.

* Κι εδώ αρχίζει το πρόβλημα: έχουμε υιοθετήσει απαγορεύσεις στην προσβολή ΚΑΠΟΙΩΝ θρησκευτικών συμβόλων, την ώρα που ανεχόμαστε την προσβολή άλλων θρησκευτικών συμβόλων. Κι αυτό δεν μπορεί να σταθεί σε μια δημοκρατία.

Πολύ περισσότερο, όταν δεχόμαστε τον αυστηρό και απαρέγκλιτο σεβασμό των συμβόλων της Μουσουλμανικής Πίστης (η οποία στη Δύση είναι μειοψηφική), ενώ την ίδια στιγμή θεωρούμε περίπου "αυτονόητο δικαίωμα" την προσβολή των Χριστιανικών συμβόλων - που αφορούν, όχι μόνο την πλειοψηφία στις δυτικές κοινωνίες, αλλά αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητάς της. **Σε κάποιες χώρες μάλιστα - όπως στην Ελλάδα - με συνταγματική κάλυψη.**

(Σημείωση του υπευθύνου της ιστοσελίδας: Το Ελληνικό σύνταγμα ορίζει ότι το επίσημο δόγμα της Ελλάδας είναι η Ορθοδοξία, την οποία η εκάστοτε κυβέρνηση έχει την ευθύνη να προστατέψει και υπερασπιστεί από κάθε κακόβουλο. Και ακόμα περισσότερο για τους κυβερνώντες, τους υπουργούς που ΟΡΚΙΖΟΝΤΑΙ σε αυτό. Και εάν δεν το προστατέψουν είναι εξ ορισμού ΕΠΙΟΡΚΟΙ. Το γνωρίζει αυτό η κυρία Μενδώνη;)

Το να σεβόμαστε απαρέγκλιτα τα θρησκευτικά σύμβολα της μειοψηφίας, αλλά να προσβάλλουμε τα αντίστοιχα σύμβολα της πλειοψηφίας σίγουρα δεν μπορεί να σταθεί σε μια δημοκρατία... Πέρα από βαθιά υποκριτικό καταντά οξύμωρο και αθεράπευτα βλακώδες. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα, γίνεται και κάτι παραπάνω:

Καταστήσαμε πιο αυστηρό τον σεβασμό των μουσουλμανικών συμβόλων, ενώ χαλαρώσαμε την προστασία των χριστιανικών συμβόλων.

Κανείς δεν διανοείται να εμποδίσει του Σίιτες να αυτό-μαστιγώνονται δημόσια στην ετήσια εορτή της "Ασούρα", ενώ καθένας μπορεί να πάει και να οργανώσει δημόσια κρεατοφαγία, στα σημεία που περνάει ο Επιτάφιος την Μεγάλη Παρασκευή...

Τους Χριστιανούς συμπολίτες μας θεωρούμε "προοδευτικό σπορ" να τους τσιγκλάμε. Τους μουσουλμάνους "φιλοξενούμενους" (πολλοί των οποίων βρέθηκαν εδώ παράνομα) θεωρούμε υποχρέωσή μας να τους σεβόμαστε. Κατάντια!

Το δημοκρατικά σωστό, βέβαια, θα ήταν ΟΛΟΥΣ να τους σεβόμαστε. Και περισσότερο να σεβόμαστε όσα συνιστούν την ταυτότητα του λαού μας. Όμως η "πρόκληση" συνηθέστατα ΔΕΝ έχει δημοκρατικά κίνητρα. Κατά κανόνα είναι έκφραση αυταρχισμού. Ενίοτε και Ολοκληρωτικών διαθέσεων... Κι εδώ μπαίνουμε στα "βαθιά":

Η Τέχνη μπορεί κάποιες φορές να "προκαλεί". Αλλά ό,τι προκαλεί ΔΕΝ είναι αναγκαστικά Τέχνη!
Η Τέχνη μπορεί κάποιες φορές να σπάει τα καθιερωμένα "αισθητικά πρότυπα".

Αλλά η ΑΣΧΗΜΙΑ δεν είναι - αναγκαστικά - Τέχνη. Το τι είναι "όμορφο", δεν είναι εύκολο να το ορίσουμε με τρόπο κοινά αποδεκτό. Αλλά το τι είναι ΑΣΧΗΜΟ, είναι πολύ ευκολότερο να το συμφωνήσουμε.

Αν πάμε σε μια εικαστικά έκθεση υπάρχουν τόσες γνώμες για τα εκθέματα όσες και οι επισκέπτες. Αλλά αν πάμε σε μια συναυλία και ακουστεί κάποια χοντρή παραφωνία, οι περισσότεροι θα την καταλάβουν αμέσως. Στην ελληνική γλώσσα "ωραίο" είναι αυτό που έχει "καλή μορφή" - εύμορφο.

Αλλά το αντίθετό του "ωραίου" δεν είναι αυτό που έχει... "κακή μορφή", είναι αυτό που δεν έχει ΚΑΘΟΛΟΥ μορφή το Α-ΣΧΗΜΟ, αυτό που δεν έχει "σχήμα", δεν διαθέτει αισθητική δομή. Μπορούμε να διαφωνούμε όσο θέλουμε για ποια μορφή είναι "καλή" και ποια όχι. Αλλά ασχήμια είναι η ΕΛΛΕΙΨΗ μορφής, η απουσία οποιασδήποτε αισθητικής δομής.

Το να πετάξεις... "ακαθαρσίες" στο πρόσωπο κάποιου, είναι αναμφίβολα πρόκληση. Αλλά σίγουρα ΔΕΝ είναι Τέχνη! Η βρισιά επίσης δεν είναι Τέχνη, ούτε προστατεύεται από την "ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης". Ο "καλλιτέχνης" έχει κάθε δικαίωμα να είναι "οργισμένος", αλλά κάθε έκφραση οργής δεν είναι "Τέχνη", ούτε προστατεύεται από την "ελευθερία της έκφρασης".

Η Τέχνη που "προκαλεί" αφυπνίζει! Είναι ένα μικρό σοκ που μπορεί να βάλει το μυαλό των ανθρώπων να δουλέψει. Αλλά όταν θίγουμε τη Μάνα του διπλανού μας, δεν βάζουμε το μυαλό του να δουλέψει, του ξεριζώνουμε την ψυχή! Είναι βαθύτατη και αβάστακτη προσβολή που θα τον εξαγριώσει. Γιατί θίγει την "ιερότητα" του προσώπου της Μάνας. Η "ιερότητα" δεν συνδέεται μόνο με "μεταφυσικές κατασκευές".

Η Μάνα είναι πραγματικό πρόσωπο για όλους μας. Και είναι "ιερό πρόσωπο". Η "ιερότητα" είναι βαθύτερη ανάγκη των ανθρώπων και σύμβαση των κοινωνιών: δημιουργούν αξιακά πρότυπα, τα ανεβάζουν σε "βάθρο" και τα σέβονται όλοι. Ωστε να μπορέσουν να συνυπάρξουν μεταξύ τους

Η "ιερότητα" είναι αναγκαία σύμβαση συνύπαρξης των ανθρώπων και αναντικατάστατο στοιχείο κοινωνικής συνοχής. Η "ιερότητα" ΔΕΝ συνδέεται αναγκαστικά με την "αρετή".

Στους αρχαίους λαούς - και όχι μόνο στους αρχαίους Έλληνες - οι "θεότητες" ΔΕΝ ήταν "ενάρετες". Αλλά ήταν πάντα σεβαστές από όλους. Το να έλεγε κανείς ότι ο Δίας ήταν... "μουρντάρης", η Ήρα "αιμομίτρια" (αφού παντρεύτηκε τον αδελφό της) και η Αφροδίτη... "εξ όλης και προ όλης" δεν έθιγε κανένα. Το ήξεραν όλοι. Οι θεότητες τους δεν είχαν σχέση με τα ηθικά τους πρότυπα. Αλλά τις θεότητές τους τις σέβονταν, παρ' όλα αυτά...

Υπάρχει η περίπτωση της πανέμορφης εταίρας Φρύνης. Κάποια στιγμή, ξιπάστηκε τόσο πολύ η ίδια με την ομορφιά της, που καθώς μια θρησκευτική πομπή περνούσε από το Φάληρο, βγήκε από τη θάλασσα ολόγυμνη παριστάνοντας την Αφροδίτη.

Οι γυναίκες που συμμετείχαν στην πομπή στην αρχή πίστεψαν ότι ήταν η ίδια η θεά και ταραχθήκαν. Λίγο αργότερα όμως, κατάλαβαν ότι επρόκειτο για φάρσα και ζήτησαν να συλληφθεί η Φρύνη. Η οποία στη συνέχεια παραπέμφθηκε στο δικαστήριο της Ηλιαίας. Η προβλεπόμενη ποινή για την "ιεροσυλία" της ήταν Θάνατος...Στο δικαστήριο, τα πράγματα ήταν δύσκολα για την φουκαριάρα τη Φρύνη.

Όσπου ο δικηγόρος της Υπερείδης - βαθιά καψούρης ο ίδιος μαζί της - σκέφτηκε το έσχατο τέχνασμα: Εκεί που καθόταν σκυφτή μπροστά στους 500 δικαστές της, τυλιγμένη στο χιτώνα της, της ζήτησε να σηκωθεί όρθια και ξαφνικά της τράβηξε το ρούχο και την αποκάλυψε ολόγυμνη.

-- Ζητώ την επιείκειά σας, κύριοι δικαστές, τους είπε.

Με τέτοια εκθαμβωτική ομορφιά, πώς να μην πάρουν τα μυαλά της αέρα! Και οι δικαστές - κατά τον θρύλο - θαύμασαν αυτό που έβλεπαν, και την συγχωρέσαν... Στην αρχαιότητα η "ιερότητα" και η "αρετή" ήταν πράγματα διακριτά... Στον Χριστιανισμό η "ιερότητα" και η "αρετή" συμπίπτουν. Κι αυτό καθιστά την πρόκληση στα ιερά ακόμα πιο οδυνηρή.

Όλοι οι άνθρωποι, αν τους θίξεις την μάνα τους, αγριεύουν. Για τους Χριστιανούς η Παναγία είναι η - υπέρτατη - Μητέρα! Κι όποιος θίγει το πρόσωπο της Παναγίας θίγει την ιερότητα της Μάνας όλων! Κι επειδή η Ελευθερία είναι επίσης Ιερή, δεν μπορεί μια "ιερότητα" να "πραγματώνεται" προσβάλλοντας άλλες "ιερότητες". Δεν μπορεί τα αξιακά πρότυπα να κανιβαλίζουν το ένα το άλλο. * Άλλωστε η Τέχνη γεννήθηκε ως κατ' εξοχήν θρησκευτική έκφραση.

Πολλά από τα κλασικά έργα Τέχνης ήταν συνυφασμένα με τη Θρησκευτική Λατρεία.

- Από τον Παρθενώνα, ως τον ναό της Αγίας Σοφίας, τον Άγιο Πέτρο και την Παναγία των Παρισίων.
- Και η Τραγωδία ξεκίνησε ως θρησκευτική τελετή κατά τη γέννησή της, ενώ στην ωριμότητά της είχε συχνά ως λυτρωτική κάθαρση την παρέμβαση του "από μηχανής θεού".
- Και η Ποίηση γεννήθηκε με τα Ομηρικά έπη, δηλαδή από "ραψωδίες" για τα κατορθώματα "θεών και ανθρώπων"
- Και η σύγχρονη Μουσική, ως μετεξέλιξη της θρησκευτικής μουσικής στα έργα των Μπάχ, Μπερλιόζ και Λίστ.

Βγάλτε το στοιχείο της Ιερότητας από την Τέχνη και δεν μένουν πολλά πράγματα. Μπορεί συχνά η Τέχνη να προκάλεσε τις "ακρότητες" της Εκκλησίας, αλλά ΔΕΝ το έκανε προσβάλλοντας την Ασχήμια, ούτε προκαλώντας την Ιερότητα της Ομορφιάς. Αντίθετα το έκανε στηλιτεύοντας την ασχήμια της Υποκρισίας και της Θεοκρατικής Τυραννίας. Κι όταν ακόμα "προκαλεί" η Τέχνη, είναι ύμνος στην Ομορφιά και στην Αλήθεια. Μπορεί να συμφωνούμε λοιπόν, όλοι, ότι η λογοκρισία είναι απαράδεκτη, και οι βανδαλισμοί ακόμα πιο απαράδεκτοι, αλλά οφείλουμε να βάλουμε και όρια. Και βάζουμε όρια! Αλλά τα ΛΑΘΟΣ όρια.

- Για παράδειγμα, λογοκρίνουμε όλο και περισσότερο τον Αριστοφάνη, γιατί θίγει τους... ΛΟΑΤΚΙ. (Τις εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο μεγάλος αρχαίος Κωμικός, αν τις ξεστόμιζε οποιοσδήποτε σύγχρονος, θα τον διαγράφαμε από παντού).
- Λογοκρίνουμε όλο και περισσότεροι τον Μπερνάρ Σώ και τον Μάρκ Τουαίην, γιατί χρησιμοποιούσαν γλώσσα - και θεματολογία - ΜΗ "πολιτικώς ορθή" για τα σημερινά δεδομένα.
- Αλλά και τον Κωστή Παλαμά, του οποίου κορυφαίο έργο είναι ο Δωδεκάλογος του Γύφτου (και όχι ο Δωδεκάλογος του... Ρομά!)
- Προβάλλουμε την "αθεΐα" του Καζαντζάκη, αλλά αποσιωπούμε την βαθιά ευλάβεια που απορρέει από τον "Φτωχούλη του Θεού".
- Σεβόμαστε τις θρησκευτικές ευαισθησίες των Μουσουλμάνων (και καλά κάνουμε), αλλά κολλάμε "προοδευτικά ένσημα" προσβάλλοντας σε κάθε ευκαιρία τις αντίστοιχες θρησκευτικές ευαισθησίες των Ορθόδοξων Χριστιανών.

Την ώρα που ισλαμιστές σκοτώνουν Αλαουίτες και Χριστιανούς στη Συρία. Καμία αντίρρηση: Ο καλλιτέχνης μπορεί να δημιουργεί ό,τι θέλει. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά και οι ιδιωτικές εκθέσεις μπορούν να προβάλλουν τα έργα του. Αλλά η Εθνική Πινακοθήκη, η οποία χρηματοδοτείται από τον Έλληνα φορολογούμενο, οφείλει να βάζει όρια σεβασμού στα θρησκευτικά σύμβολα όλων.

Και κάποτε να αρχίσουμε να καταλαβαίνουμε - και να το λέμε - ότι κάθε πρόκληση ΔΕΝ είναι Τέχνη. ΥΓ. Και να αρχίσουμε να υποπτευόμαστε κάποτε, ότι καταφεύγουν στην ωμή πρόκληση οι φανατικοί και - κυρίως - οι ΑΤΑΛΑΝΤΟΙ.